

Sol Popülizm

Chantal Mouffe, Çeviren: Aybars Yanık, İletişim Yayınları, 2019, 136 sayfa.
Değerlendiren: Bekir HALHALLI*

Post-Marksist olarak tanınan siyaset teorisyeni Ernesto Laclau ile beraber radikal demokrasi kavramını geliştiren Belçikalı siyaset teorisyeni ve akademisyen Chantal Mouffe “Sol Popülizm” kitabında liberal Batı Avrupa’da yükselen popülizmin karşılaştığı popülist kavrayışı ve mücadeleyi inceleyerek radikal demokrasi üzerinden sol(cu) bir popülist strateji önermektedir. Mouffe’nin sol popülist stratejiyi kavramsallaştırmasındaki ana amaçlarından biri çoğu sosyalist ve sosyal demokrat partilerin yetersiz politika kavrayışlarıdır (s.13). Bu nedenle, neoliberal egemen düzende alternatif bir strateji olarak sol popülizm post-politikayı iyileştirme ve daha demokratik bir düzenin inşa edilmesi olarak görülmektedir. Bu bağlamda, “Sol Popülizm” muayyen politikalarla değil, içinde bulunduğumuz konjonktürde, hegemonik bir dönüşüm hedefleyen kollektif bir iradeyi meydana getirme eğilimindedir. Kitap, mevcut literatürdeki popülizmin doğasını tanımlamak ve yeniden kavramsallaştırmaktan daha ziyade popülizm fenomenini hem teorik hem de öncelikli post-politik bir proje olarak daha geniş bir perspektiften değerlendirmektedir. Dolayısıyla, sol popülizmin, post-politik dönem(ler)de demokrasiyi radikalleştirmeyi mümkün kılacak söylemsel bir strateji olduğu öne sürülmektedir; bu, kitapta bulunan dört bölümün ve eklenen kuramsal eklerin/söyleşilerin merkezi argümanı olduğu ileri sürülmektedir.

“Popülist Moment” adlı birinci bölümde bir siyaset kuramcısı olarak Mouffe popülist çözümlerinin günümüz konjonktüründe (Batı) Avrupa’da neo-liberal hegemonya krizine işaret ettiğini beyan etmektedir. Dolayısıyla, yazar, popülizmi ideoloji ve siyasi bir rejimin ötesinde politik bir müdahale olduğunu açıklamaktadır (s.21). Neden popülizmin bir ideolojik yönelim ve/ya yönetim ol(a)madığını açıklamayan Mouffe, popülizmi krizi fırsata çevirmeye çalışan bir strateji olarak geçiştirmektedir. Ciddi bir eksiklik bu, çünkü popülizmi neden bir rejim ve/ya ideoloji olarak sınıflandırmayı reddettiği çok açık değil.

Tecrübeli siyaset teorisyeni Ernesto Laclau’nun popülist analitik yaklaşımından faydalanan Mouffe, popülizmi toplumu iki kampa (halk/oligarşi, biz/onlar) bölen ve politik sınırları inşa etmek ve iktidar sahiplerine karşı ezilenleri/kaybedenleri seferber etmek için başvurulan söylemsel bir strateji olarak tanımlar (s.22-23). Bu minvalde, sol popülizm için çağdaş popülist moment demokrasiyi yeniden canlandırma için kapı aralamaktadır ve radikal demokrasi adına sol popülizm hakim ideolojiyle mücadele edebilme fırsatı yakalamaktadır. Yazara göre sol popülist strateji demokrasiyi radikalleştirmeli ve neoliberal esaretten kurtarmalıdır. Bunu

* Doktora Adayı, Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Orcid: 0000-0001-7148-0505, hiwyang@gmail.com

yaparken zaman ve mekana göre çeşitli kurumsal işleyiş alanlarıyla uyumlu olmalıdır (s.23). Popülist momentin anlaşılabilirliği bağlam neoliberal politikaların uygulamasında rol oynayan geleneksel sol ve demokrat partileri değildir. Çünkü bu geleneksel sol ve demokrat partiler sınıf özcülüğünden çıkamamakta, popülist momentin doğasını kavramamakta ve bu momenti temsil ettiği meydan okumayla yüzleşmeyi becerememektedir (s.33). Yazara göre, Batı liberal demokrasilerine yönelik popülist meydan okuma, neoliberal hegemonik oluşum krizinden kaynaklanmaktadır (s.29-30). Diğer yandan, sağ popülist partilerin yükselişini engellemek için, “demokrasi-sonrası (post-demokrasi)” diye adlandırılan duruma karşı tüm demokratik mücadeleleri bir araya toplayacak sol popülist stratejiyle yanıt aramak gereklidir. Mouffe'nin ifadesiyle, sağ popülizm demokrasi-sonrası duruma karşı pek çok direnişi eklemlemesine rağmen halkın hasımlığını temsil etmemektedir (s. 35). Çünkü sağ popülistler eşitlikçi talebi umursamazlar ve ulusal kimliğe tehdit olarak gördükleri göçmenler ve pek çok grubu – güvencesiz/geleceksiz orta sınıfları, işçilerin talepleri, LGBT hakları - dışarda bıraktıkları bir halk inşa ederler. Diğer bir deyişle, Mouffe'nin tartıştığı ve müdahale etmek istediği şey, müesses nizamın aracılığıyla oluşturulan demokrasi-sonrasına sağ popülizmin aksine, sol popülizm bunu sosyal adalet dili üzerinden (özellikle oligarşiye karşı) biz'i, yani halkı inşa etmek için demokratik talepleri bir kolektif irade altında birleştirmedir. Bazı Avrupa sol popülist hareketlere (örneğin İspanya'daki Podemos, Almanya'daki Die Linke, Portekiz'deki Bloco de Esquerda ve Yunanistan'daki Syriza) radikal demokrasinin yeni biçimi diye referanslar yapmaktadır: ancak, siyasi girişimlerini nasıl yorumlayacağına dair herhangi bir gösterge olmadan. O halde Mouffe'un önerdiği şey, paradoksal olarak sosyalist projenin demokrasi sonrası sosyalist tipte bir stratejiyle devam etmesidir.

“Thatcherizm'den Ders Çıkarmak” adlı ikinci bölüm, demokratik kapitalizm krizini ve savaş sonrası emek ve sermaye (Keynesçi refah devleti) arasındaki uzlaşmayı incelemektedir. Bu bölümde demokrasi-sonrasına karşı çeşitli demokratik direnişleri birleştirmek için Thatcher'in stratejisi örneği üzerinden sağ popülizmin neoliberal hegemonyayı nasıl inşa ettiği incelenmekte ve sol popülist bir stratejinin bu minvalde ders çıkarması önerilmektedir (s.46). Bu bağlamda, neoliberalizmi radikalleştirme yerine demokrasiyi radikalleştirerek mevcut hegemonik çatışma alanlarını kullanmak hegemonik bir dönüşümün nasıl gerçekleşebileceğine dair ipuçları aramaktır. Mouffe'ye göre, sol popülist stratejinin başarılı olması ve esaslı bir dönüşüme girmesi bu çatışma alanlarından faydalanmaktan geçer.

“Demokrasiyi Radikalleştirmek” adlı üçüncü bölüm demokratik değerlerin yeniden tasdik edilmesi ve zenginleştirilmesi yoluyla liberal-demokratik rejimin (herkes için özgürlük ve eşitlik) etik-politik ilkelerinin radikalleşmesini sürdürerek liberal demokratik çerçeve içerisinde demokratik hegemonik bir oluşumun kurulması gerektiğini ileri sürmektedir (s.51). Mouffe, hegemonik bir yoldan başarı elde edebilmek için devrimci bir tarzda radikal bir kopuşa başvurulmaması gerektiğini ve geleneksel sol politikaları neden ve nasıl yetersiz kadıklarının eleştirilmesine bağlı olacağını vurgulamaktadır (s.52). Böyle bir hegemonik strateji ancak “radikal reformculuk” diye tanımlanan agonistik dinamikleri yeniden canlandırma ile harekete geçilebileceği ifade edilmektedir. Bu stratejiyle (radikal reformizm) Mouffe, liberalizm ve demokrasi arasındaki bir eklemlmeyi yeniden kurmak ve kolektif bir irade yaratmak arzusunda olduğu söylenilebilir. Ancak, agonistik (hasımlar arasındaki ilişki) dinamiklerin yeniden canlandırılması ve bunlarla yüzleşmek yaklaşımı çok açık ve net görünmemektedir.

“Bir Halk İnşa Etmek” adlı dördüncü bölüm demokrasi sonrasında bir halk inşa edileceğini ve neoliberal kapitalizmin yarattığı eşitsizlik ve tahakkümle nasıl mücadele edileceği sorgulanmaktadır. Burdaki ‘halk’ ampirik bir gönderge veya sosyolojik bir kategori olarak anlaşılmanın yerine eşdeğerlik zinciriyle yaratılan kolektif bir irade olarak anlaşılmalıdır (s.72,89). Yazar, bu eşdeğerlik zincirine – sağ popülizm örneğindeki temalardan çok daha fazla kapsayıcı olmalı - mevcut politik öznelerle birlikte ayrımcılığa karşı olan kadınlar, göçmenler, diğer gruplardan gelen taleplerin de eklenmesi gerektiğini işaret etmektedir (s.74). Böylece, biz'i “onlar”dan ayırıştıran politik bir sınır çizilir ve bu politik sınır ‘halk’ inşasının olmazsa olmazıdır. Halkı bir eşdeğerlik zinciri yoluyla yaratma sürecinde demokratik talepleri

eşdeğerlik zincirine bağlayarak kolektif bir irade yaratmak hegemonik bir işlem olduğunun altı çizilmektedir. Sağ popülizm örneğinde görölen halk ve lider arasındaki otoriter (dikey) ilişkinin aksine, müşterek fikriyatın hayata geçirilmesi ve demokratik katılımın farklı (yatay) biçimlerini birleştirilmesi öngörülmektedir. Eşdeğerlik zinciri tamamlanarak heterojen talepler üzerinden agonistik demokrasi modelinin oluşturulabileceği ve buna karşı hegomonik bir mücadeleyle neoliberal modelin geriletip onun yerine değişik mücadeleleri birleştirerek bir “biz” yaratılması gerektiği ifade edilmektedir. Mouffe, sol popülist stratejiyi uygulayabilmek için ise radikal demokratik düzende antagonizmin (dost-düşman ilişkisi) yerine agonizmi (hasımlar arasındaki ilişki) tercih etmenin elzem olduğunun altını çizmektedir (s. 78, 101-103)

Özetle, güncel konjenktürde Avrupa’da neo-liberal hegemonya krizine işaret eden bir “popülist moment” a tanık oluyoruz. Bu krizin sonucu, demokrasiye karşı çoklu direnişleri hegemonize etmede ve popöler egemenliği yeniden kazanmada hangi siyasi güçlerin başarılı olacağına bağlı olacaktır. Bu bağlamda, radikal bir demokrasi mücadelesini öneren Mouffe kolektif bir irade inşaa edilerek sağ popülizmle müacadenin mümkün olabileceğini ileri sürmektedir. Mouffe, Laclau’nun eşdeğerlik mantığı ve farklılık mantığı olarak adlandırdığı strateji aracı doğrultusunda sol popülizmin temel ve ayırt edici özelliklerini ortaya koymaya çalışmış ve konu hakkında derli toplu teorik bir zemin oluşturmuştur. Son olarak, Mouffe’un “sol popülizm” diye adlandırdığı strateji Avrupa fenomenini açıklama eğiliminde olduğuna dikkat edilmelidir: ancak, bu diğer kıtalara ve bağlamlara uygulanamayacağı anlamına gelmez.